

МИРОСЛАВ АНТОНОВИЧ: У СОТУ РІЧНИЦЮ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

1 березня 2017 року минуло сто літ від дня народження видатного українського диригента та музикознавця, дійсного члена НТШ і великого українського патріота Мирослава Антоновича. Проживаючи після Другої світової війни в Нідерландах, Антонович за роки незалежності декілька разів відвідав Україну, востаннє у 85-літньому віці у червні 2002 року з нагоди інавгурації Українського католицького університету. На цій урочистості він виголосив яскраве слово й офіційно повідомив про те, що передає свій архів і бібліотеку Інституту літургійних наук (тепер Інститут церковної музики) УКУ.

Народився Мирослав Антонович 1 березня 1917 року у містечку Долина (тепер Івано-Франківської обл.) в родині Катерини (з Горбових) та Івана Антоновичів. Початкову освіту здобув у місцевій школі Українського педагогічного товариства «Рідна Школа», де одразу ж почав співати у шкільному хорі. Музикою не перестає цікавитися і в гімназії: співає у хорі, навчається гри на скрипці, гітарі, мандоліні, виступає у шкільному оркестрі.

На третьому році навчання складні життєві обставини (смерть батька, важка недуга, матеріальна скрута) змусили Мирослава покинути навчання й виїхати до свого стрийка – священника Володимира Антоновича в село Вовківці на Поділлі. Тут він уперше почув соковитий багатоголосий спів, яким так славиться українське Поділля. У місцевій церкві допомагав дякувати і на практиці пізнав красу церковного співу, що згодом став одним з найбільших його науково-творчих зацікавлень як музикознавця і диригента.

1932 року вступає до філії державної української гімназії у Львові, яку успішно закінчує 1936 року. Співає у хорі Малої духовної семінарії під проводом славетного Дмитра Котка, який став для нього взірцем диригентської майстерності.

Велику роль у житті Мирослава відіграла Церква та її провід, зокрема патріарх Йосиф Сліпий, про якого залишив яскраві спогади. Ось кілька нотаток:

У 1934 році, будучи ще гімназистом, я не раз мав нагоду бачити його на вулицях міста Львова і добре пригадую, як він, ідучи в глибокій задумі, робив час до часу легкий рух рукою, немовби хотів когось у чомусь переконати...

Від свого старшого брата Євгена¹, що студіював у Духовній Академії, де Йосиф Сліпий був Ректором, чув я не раз різні оповідання про «Отця Ректора», а то й наслідування його деяких висловів. Вперше зустрів я о. Ректора на похороні мого шкільного товариша Івана Сухая, який, закінчивши гімназію, пішов «на теологію» та незабаром помер. На його похороні я мав надгробну промову, прощаючи покійного від його гімназійних товаришів. Після похорону підійшов до мене о. Йосиф Сліпий, нав'язав розмову і заохочував мене йти студіювати теологію, як це зробив мій брат Євген.

Після цієї першої зустрічі наші життєві шляхи розійшлись на довгі десятиліття. О. Йосифа Сліпого, який став Львівським Митрополитом, совети запроторили на Далекий Схід у сибірські каторги, а мене доля закинула на Захід.

Про Митрополита Йосифа Сліпого проривались час до часу деякі вістки про його страждання у тюрмах і каторгах Сибіру та його геройську поставу в обороні Української церкви, та не все можна було перевірити і не про все можна було довідатися.

Аж ось у 1963 році пролетіла блискавкою неймовірна вістка, що митрополит Йосиф Сліпий прибув до Риму. Ось фрагменти моїх записок з того часу.

Неділя, 10.II.1963.

Саме телефонував мені Кушпета², що за вісткою громадянського радіо до Риму прибув митрополит Йосиф Сліпий і був прийнятий на аудієнції у Папи Римського. Сензаційна новина! Український митрополит, довголітній советський в'язень і засланець, дістав дозвіл виїхати на Захід, до Риму. Нечуване!

Велику несподіванку й радість пережив я у 1964 році, коли зовсім несподівано для мене дістав я з Риму листа від митрополита Йосифа Сліпого. Цей лист дозволив мені нав'язати контакт з тою великою людиною, контакт, що тривав аж до 1984 року, коли він відійшов у вічність, залишивши за собою великі діла-подвиги, що будуть тривати вічно³.

Завершивши навчання в гімназії, вступає до Львівського університету на музикознавство до польського історика музики Адольфа Хибінського. Студії в професора визначили подальше спрямування наукових

¹ Брат Мирослава Антоновича Євген (†1973) навчався у Львівській Богословській Академії.

² Омелян Кушпета (1924–2005) – український економіст, громадський діяч, товариш М. Антоновича. Тривалий час (від 1948 року) очолював Об'єднання українців у Нідерландах.

³ М. Антонович. Три епізоди із зустрічей з Блаженнішим патріархом Йосифом // *Καλοφάνια* 3. Львів 2006, с. 189–201.

зацікавлень М. Антоновича – давня музика, західноєвропейська та українська. Професор Хибінський створив власну музикологічну школу; досить згадати імена таких відомих польських науковців, як Зоф'я Лісса, Мар'я Щепанська, Геронім Файхт, Стефанія Лобачевська, Йосиф Хомінський⁴, а також українських – Борис Кудрик, Марія Білинська, Ярослава Колодій, Ярослав Маринович, Яків Козарук та Антонович, доля яких була дуже тернистою, а навіть трагічною. Всі вони заклали фундамент повоєнного музикознавства як у Польщі, так і в Україні.

Взаємини професора і студента, вчителя й учня залишалися напрочуд теплими впродовж тривалого часу, і навіть тоді, коли вони опинилися по різних сторонах Європи: Хибінський виїхав до Польщі й оселився у Познані, а Антонович – в голландському місті Утрехт. Про це свідчать написані Антоновичем спогади про навчання у Львівському університеті, а також їхнє взаємне листування, яке тривало до самої смерті Хибінського 1952 року.⁵

Антонович навчався і на вокальному відділі Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка в класі Одарки Бандрівської, а гру на фортеп'яні й теорію музики опановував у композитора Нестора Нижанківського. На конкурсі молодих співаків 1938 року був відзначений другою премією. Навчаючись, продовжував керувати хором Малої духовної семінарії, співав у хорі «Львівський Боян», від якого отримував стипендію, співав також в ансамблі «Студію» Миколи Колесси, в хорі Волоської церкви, який провадив відомий співак Роман Прокопович-Горленко.

У 1939–1941 роках навчався у Львівській державній консерваторії на вокальному і музикознавчому відділах. Як співак часто виступав на львівському радіо, керівником музичних програм якого був Василь Витвицький, очолював студентську профспілкову організацію консерваторії. Під час німецької окупації навчався у Відні, де був головою музичної секції студентського товариства «Січ». Після завершення навчання виступав на оперних сценах Лінца та Лодзі.

⁴ Й. Хомінський (1906–1997) походив з родини українського греко-католицького священника і в 30-х роках, навчаючись і працюючи у Львові, друкувався в українських часописах, зокрема в журналі «Українська музика», був членом Музикознавчої комісії НТШ, де виконував обов'язки заступника секретаря.

⁵ Див.: Мирослав Антонович. Спогади про Адольфа Хибінського та Львівський університет // *Musica humana*: Збірник статей кафедри музичної україністики 1. Львів 2003, с. 58–66; Листи Адольфа Хибінського до Мирослава Антоновича // *Musica humana* 1. Львів 2003, с. 67–110; Уляна Граб. Листи Мирослава Антоновича до Адольфа Хибінського // *Musica humana* 3. Львів 2007, с. 23–60.

Після війни опинився на Заході. Протягом 1946–1948 років перебував у таборі для переміщених осіб у Новому Ульмі. Тут продовжував активні заняття музикою: був музичним керівником і диригентом таборового театру «Розвага», komponував музику до театральних вистав, диригував хором питомців української греко-католицької Духовної семінарії в Гіршберзі. 1948 року разом із семінарією перенісся до монастиря отців Августинів в Кулемборзі в Нідерландах. Нещодавно у невеличкому архіві співака Йосипа Гошуляка, переданого декілька років тому до ІЦМ, знайдено нотний зошит із власноруч переписаною Антоновичем Літургією: 1949 р. в Кулемборзі він диригував хором, а Йосип Гошуляк навчався в Семінарії і часто виконував сольні партії в семінарійному хорі.

Згодом поновлює свої музикознавчі студії в Утрехтському університеті, вивчає творчість одного з класиків франко-фламандської школи – Жоскена Дебре, про якого друкує статті і монографічне дослідження⁶, 1951 року успішно захищає докторську працю.

У тому ж році в Утрехті Антонович створив славнозвісний *Візантійський хор*, яким керував понад 40 років і з яким відбув цілий ряд триумфальних подорожей країнами Західної Європи та Північної Америки.

Продовжує працю як науковий співробітник Музикологічного інституту при Утрехтському університеті, де вивчає головно творчість франко-фламандських композиторів доби Відродження. У 1953–1954 роках перебував на стипендії у Гарвардському університеті в США, де поглиблював свої знання в ділянці історії музики, середньовічної і ренесансної, зокрема слов'яно-візантійської, у знаного фахівця Отто Гомбоші. Вивчав також і сучасну музику в курсі відомого американського композитора і педагога Волтера Пістона, про якого написав окрему сторінку спогадів. Особливо плідною була наукова праця у дуже багатій університетській бібліотеці. Тут вперше познайомився з історією української церковної музики, зібрав багатий фактичний матеріал з ґрунтовних архівних і джерельних публікацій українських та російських істориків і архівістів. Пізніше цей матеріал став основою багатьох публікацій, особливо ж про українських співаків і музикантів, які масово виїжджали в Московію, починаючи з 1638 року, і фактично повернули російський церковний спів в русло європейського барокового стилю⁷.

⁶ Die Motette *Benedicta es* von Josquin des Prez und die Messen *super Benedicta* von Willaert, Palestrina, de la Hèle und de Monte. Utrecht 1951.

⁷ Докладніше про його Гарвардські студії див.: У. Граб. Інтелектуальна біографія: Гарвардський рік Мирослава Антоновича // *Українська музика* (2015/4) 5–25.

Після повернення в Нідерланди енергійно взявся за працю з *Візантійським хором*, одночасно продовжуючи працю в університеті. Хор швидко здобуває провідне місце в країні й стає відомим у Західній Європі, а пізніше в США та Канаді; його запрошують на престижні фестивалі й різноманітні святкові імпрези. За 40 років праці хор опанував величезним репертуаром: від вершин світової класики – 9-а симфонія Бетховена, «Фауст-симфонія» Ліста, «Тріумф Афродіти» Карла Орфа – до обробок українських народних пісень. Особливе місце у репертуарі хору зайняла українська церковна музика. Яскравими були виступи хору під час освячення церкви св. Софії в Римі 1979 року, на святкуванні 1000-ліття хрещення Руси-України. А 1990 року цей хор на чолі з Маестро вперше вітала Україна.

Феномен *Візантійського хору* полягає в тому, що всі його хористи є голландці, яким диригент-українець зумів прищепити любов до української музики – народної і професійної, світської та церковної.

Пробував Антонович свої сили і в композиції. Праця з *Візантійським хором* стимулювала створення обробок народних пісень та перекладів для чоловічого хору популярних хорових творів. З оригінальних творів виділяється монументальна вокально-симфонічна композиція «Пролог» на текст Прологу з поеми Івана Франка «Мойсей» (*Візантійський хор* виконував 1961 року), хор на слова Олександра Олеся «Живи, Україно». Писав також вірші, зокрема у 1944 році створив цикл «Моя Батьківщина»⁸.

Антонович плідно працює як музикознавець. Його наукові зацікавлення зосередилися головно навколо давньої церковної музики, передовсім української та франко-фламандської доби Відродження. З-під його пера вийшло п'ять монографій, десятки наукових статей; він постійний учасник міжнародних музикознавчих конгресів і конференцій. На більшості світових музикологічних конгресів, у яких він брав участь, теми його доповідей стосувалися української музики – народного багатоголосся (Утрехт, 1952), літургійних мелодій (Оксфорд, 1955), «самолівки» в церковному співі (Париж, 1957), проблеми форми та гласів в українських та візантійських ірмосах (Зальцбург, 1964), особливості українського церковного співу (Мюнхен, 1988).

Важливе місце в науковому доробку Антоновича займає популяризація української музики на Заході. У найповажніших музичних енциклопедіях і довідникових виданнях він опублікував велику кількість статей з різних ділянок української музики. Ця просвітницька діяльність сприяла

⁸ Декілька його віршів опубліковано в: *Українська культура* (1996/9–10) 33.

й продовжує сприяти поширенню у світі правдивих відомостей про українську музику та її чільних представників.

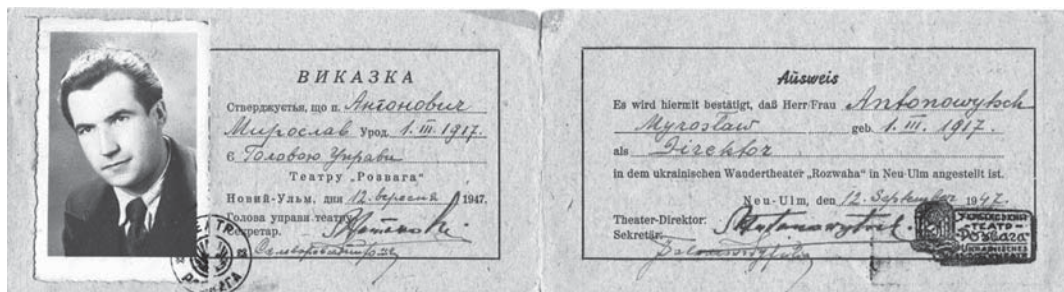
Великі творчі й наукові заслуги Мирослава Антоновича належно оцінені як на Заході, так і в Україні, зокрема 1976 року він отримав королівське відзначення в Нідерландах: золоту медаль і офіцерський титул лицарського ордену Оранс Насау. Був членом Міжнародної організації музикознавців та Національної музикознавчої спілки Голландії. 1997 року уряд України за великі творчі здобутки присвоїв йому почесне звання Заслуженого артиста України. 2001 року за вагомий внесок у піднесення міжнародного авторитету України нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня.

Помер Маєстро 11 квітня 2006 року в Утрехті.

Уляна Граб

*Професори і семінаристи в Кулемборзі (1949),
Мирослав Антонович сидить крайній праворуч*

Виказка театру «Розвага» у Новому Ульмі (1947)

St. Barbara Kerk
ZANGUITVOERING 1948

OP DONDERDAG 15 en VRIJDAG 16 JULI a.s.
 zal het koor der

Oekraïnische Priesterstudenten

ten bate van hun seminarie een zanguitvoering geven in
 de Aula van het Klooster der Paters Augustijnen te
 Culemborg, Ridderstraat 42. Aanvang 8 uur precies.

PROGRAMMA:

1. Psalm 21 (20) vers 1 en 6	I. Bortnianskyj (koor)
2. Legene	Kotko "
3. Liturg. danklied na de H. Comm.	Sitschynskyj "
4. Onze Vader	Nowochatskyj "
5. In Turkse gevangenschap	Nischtschynskyj "
6. West Oekraïnische Ballade	Leontowytsch "
7. Potpouri van Volksliederen	Hajworonskyj "
8. De steppen	Stepowyj (solo)
9. Opstand in de Oekraïne	M. Lysenko "
10. Harteleed	M. Lysenko "
11. Mijn paard wacht	M. Lysenko (kwartet)
12. Tegenstellingen in het leven	Nyschankiwskyj (koor)
13. Kozakkennoodlot	Ludkewytsch "
14. De zon is opgegaan	Nedilskyj "

Solist: Prof. M. Antonowytsch-Mvroslau - Piano: Ghiel de Leeuw. Het geheel o.l.v. M. ANTONOWYTSCH-MYROSLAU.

Kaartenverkoop vanaf Maandag 12 Juli: Sig.-mag. Jos de Leeuw, Varkensmarkt, Sig.-mag. Oké, Binnenpoort.

Prijzen der plaatsen: 1e rang f 1.-, 2e rang f 0.75.

Програма концерту
 в Кулемборзі (1948)

Папа Іван Павло II, кард. Мирослав Любачівський, Мирослав Антонович у Римі після концерту до 1000-ліття Хрещення Руси-України (1988)

Український католицький університет
Гуманітарний факультет
Інститут церковної музики

Кафедра музичної медієвістики та
україністики
Львівської консерваторії ім. М. Лисенка

1 березня, 2017 року.
о 15:00

—
авд. 424 вул.
Козельницька, 2А

науковий семінар
**«Мирослав Антонович —
видатний диригент і музиколог —
у 100-у річницю
від дня народження».**

—
У програмі семінару :
-вступне слово проф. Юрія Ясіновського,
-доповідь д-ра Уляни Граб «Роль Мирослава Антоновича
в переосмисленні візантійських витоків української
церковної музики (на матеріалах епістолярію)»,
-виступи дискусантів проф. Наталі Сиротинської
та д-ра Марії Качмар.

Афіша вшанування 100-ліття
Маєстро в УКУ (2017)